

Spotkania Małżeńskie jako droga rozwoju małżonków – na podstawie przeglądu wybranej literatury oraz badań własnych

Encounters of Married Couples as a path to grow for spouses
– based on a review of selected literature and own research

KATARZYNA STANKIEWICZ

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Wydział Studiów nad Rodziną, Polska

katarzyna.stankiewicz@uksw.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0003-0554-4261>

ANNA KOCHAN

Stowarzyszenie Spotkania Małżeńskie, Polska

a.kochan@o2.pl

<https://orcid.org/0009-0002-1342-5860>

Abstract: Encounters of Married Couples, as a catholic association that offers retreat for marriages, has been supporting spouses for years and providing them with tools needed for effective marital communication based on the experience of cooperation with God's grace that stems from the power of holy matrimony. The article presents the results of a study that focused on the meaning of the Encounters of Married Couples for the growth of spouses: both marital and individual.

The purpose of the research was to study this development in the context of spouses' involvement in the catholic community. Retreat facilitators participated in the research. An open-ended in-depth interview method was used as part of a qualitative research strategy. The results of the research made it possible to formulate conclusions about the functioning of relationships and the development of spouses involved in the Encounters of Married Couples.

The research revealed the positive influence that practice of effective interpersonal communication has on the functioning and development of relationships. This practice

must, in fact, involve openness, respect and acceptance of each other that grows out of understanding marriage according to the teaching of the Church. Another beneficial factor is the contact with other spouses and the possibility to share experiences of marital crises and ways of overcoming them. The results of the study allowed for new recommendations in the area of marital ministries.

Keywords: marriage; family; dialogue; Encounters of Married Couples; catholic association

Abstrakt: Spotkania Małżeńskie jako stowarzyszenie katolickie, oferujące rekolekcje dla małżeństw, od wielu lat wspiera małżonków na ich wspólnej drodze, oferując im narzędzia z zakresu efektywnej komunikacji małżeńskiej, opierające się na doświadczeniu współpracy z łaską Bożą wypływającą z mocy sakramentu małżeństwa. W artykule przedstawiono wyniki badań, których przedmiotem było znaczenie Spotkań Małżeńskich dla rozwoju małżonków – zarówno w wymiarze małżeńskim, jak też indywidualnym.

Celem badań było poznanie tego rozwoju w kontekście zaangażowania małżonków w katolickiej wspólnoty. Wzięli w nich udział animatorzy prowadzący rekolekcje. Wykorzystano metodę wywiadu otwartego pogłębionego w ramach jakościowej strategii badań. Wyniki pozwoliły na sformułowanie wniosków dotyczących funkcjonowania w związku i rozwoju małżonków zaangażowanych w Spotkaniach Małżeńskich.

Badania pokazały, jak pomocna dla związku może być znajomość zasad i codzienne praktykowanie efektywnej komunikacji interpersonalnej, prowadzonej zgodnie z zasadami otwartości, poszanowania i akceptacji drugiej osoby, powiązanej z rozumieniem małżeństwa wypływającym z nauki Kościoła. Niezwykle istotny okazał się również kontakt z innymi małżeństwami oraz wymiana doświadczeń dotyczących przeżywanych trudności i kryzysów w relacji oraz sposobów radzenia sobie z nimi. Wyniki badań stały się punktem wyjścia do sformułowania rekomendacji w zakresie duszpasterstwa małżeństw.

Słowa kluczowe: małżeństwo; rodzina; dialog; Spotkania Małżeńskie; zrzeszenie katolickie

Wprowadzenie

W związku z przemianami społeczno-kulturowymi przed małżeństwem i rodziną stoi obecnie wiele wyzwań. Bardzo często zagrożona jest nierozzerwalność małżeństwa wpisana w jego sakramentalność. Trwałość sakramentalnego związku wymaga wyjątkowej dbałości ze strony samych małżonków, jak również wsparcia z zewnątrz. Małżeństwo bowiem, rozumiane – zależnie od ujęcia – jako wspólnota i jako system, powinno być traktowane jako droga rozwoju małżonków, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i małżeńskiej wspólnoty, rozwoju o wielowymiarowym charakterze (Liberska i Matuszewska 2001, 16-17).

Spotkania Małżeńskie, będące ruchem rekolekcyjnym oraz stowarzyszeniem katolickim o charakterze międzynarodowym, od wielu lat wspierają mał-

żonków w tym rozwoju, dając im narzędzia do efektywnego komunikowania się w myśl zasad dialogu, co pozwala budować więzi z uwzględnieniem sakramentalnego charakteru małżeństwa¹. Realizowanym w niniejszym artykule celem jest przedstawienie Spotkań Małżeńskich jako przestrzeni rozwoju małżonków na podstawie wyników badań własnych pośród animatorów. Oddano w nim opinie osób uczestniczących w badaniu na temat samego ruchu i stowarzyszenia, jak również znaczenia prowadzonych działań i przekazywanych treści dla uczestniczących w rekolekcjach i innych działaniach formacyjnych małżeństw, zaangażowanych animatorów i kapłanów.

Artykuł ma charakter przeglądowy oraz interdyscyplinarny, odwołano się w nim do specyfiki nauk o rodzinie. W toku analiz wykorzystano wybraną literaturę z zakresu pedagogiki, psychologii oraz teologii, wskazując na komplementarność spojrzenia na małżeństwo w ujęciu różnych dyscyplin naukowych w kontekście podjętego tematu. Tym samym artykuł może być przyczynkiem do dalszych pogłębionych analiz w ramach poszczególnych dyscyplin. W badaniach posłużono się metodologią nauk społecznych prowadzonych w strategii jakościowej, co pozwoliło na przedstawienie perspektywy animatorów Spotkań Małżeńskich.

W pierwszej części tekstu przedstawiono małżeństwo i rodzinę w nauczaniu Kościoła katolickiego, począwszy od omówienia tych pojęć i głównych założeń, które przyświecają chrześcijańskiemu ujmowaniu rodziny. Następnie wyjaśniono znaczenie procesów komunikowania się oraz wykorzystanie dialogu w małżeństwie przede wszystkim na podstawie wybranej literatury z zakresu psychologii komunikacji interpersonalnej. W kolejnej części, poświęconej już Spotkaniom Małżeńskim, najpierw ukazano główne założenia i cele, jak również kwestie formalne związane z istnieniem ruchu rekolekcyjnego oraz stowarzyszenia o tej nazwie. Dalej omówiono pokrótce wyniki badań własnych. Artykuł zamyka podsumowanie z wnioskami, dotyczącymi między innymi praktyki z zakresu duszpasterstwa małżeństw.

Małżeństwo i rodzina w nauczaniu Kościoła Katolickiego

Zgodnie z nauczaniem Jana Pawła II, określanego mianem „papieża rodziny”, małżeństwo definiujemy jako „monogamiczny i nierozzerwalny związek mężczyzny i kobiety, będący instytucją prawa naturalnego, dający im moralne uprawnienia i obowiązki do integralnego rozwoju osobowego oraz zmierzający do zrodzenia i wychowania potomstwa, będącego owocem wzajemnej mi-

---

¹ Strona internetowa Spotkań Małżeńskich. Dostęp: 20.09.2022. <https://spotkaniamalzenskie.pl/czym-sa-spotkania-malzenskie>.

łości” (Leśniak 2003, 275). Ma ono charakter sakramentalny. Zdaniem Jana Pawła II, to związek, w którym człowiek ma nie tylko żyć, ale też wzrastać i się doskonalić (Leśniak 2003, 276). Jest on zatem przestrzenią osobowego rozwoju, realizowanego w relacji miłości z małżonkiem, w postawie otwartości na prokreację i odpowiedzialności za wychowanie potomstwa. Tym samym małżonkowie są powołani do założenia rodziny, której dopełnieniem są dzieci.

Jak można przeczytać w *Katechizmie Kościoła katolickiego*, „Małżeństwo i rodzina są ukierunkowane na dobro małżonków oraz prokreację i wychowanie dzieci. Miłość małżonków i przekazywanie życia dzieciom ustanawiają między członkami tej samej rodziny związku osobowe i podstawowy zakres odpowiedzialności” (*Katechizm* 1994, 2201). Zarówno miłość między małżonkami, jak też otwartość na prokreację, ujmowane są tutaj w kategoriach odpowiedzialności. Zrodzenie i wychowanie potomstwa to – obok dbałości o dobro małżonków – najważniejsze cele małżeństwa (zob. *Kodeks* 1983, 1055).

Małżeństwo jest dla małżonków jedną z form realizowania ich powołania oraz misji w Kościele. Traktuje się je jako wspólnotę miłości – między małżonkami i z Chrystusem, na wzór Trójcy Świętej. Sakrament, jako źródło łask, zapewnia duchową pomoc w trakcie wspólnej drogi do zbawienia, ale też w codziennych zmaganiach i dbałości o więź oraz wychowanie dzieci zgodne z zasadami wiary (Sarmiento 2002, 117 i n.). Jak pisze Adam Sobczyk, nawiązując do myśli papieża Franciszka, „Moc sakramentu rozwija miłość małżonków, pozwala umocnić ich wzajemne więzi, pełnić posłannictwo rodziców i podążać razem z ufnością, akceptując się nawzajem i przebacząc sobie każdego dnia” (Sobczyk 2014, 210).

Rodzina to podstawowa i najważniejsza wspólnota, która jest „znakiem Kościoła-Wspólnoty”, jak pisze Wiesław Śmigiel. To obraz Kościoła ze względu na tworzące ją jedność, miłość i ofiarność: „Wewnętrzna jedność rodziny, relacje pełne ofiarnej miłości, jej nakierowanie na życie – sprawiają, że jest ona obrazem całego Kościoła” (Śmigiel 2010, 68).

Kryzys rodziny we współczesnej kulturze wzbudza coraz większe zainteresowanie Kościoła tą wspólnotą, co jest połączone z duszpasterską troską. W obliczu narastających problemów z trwałością małżeństwa oraz innych przejawów sytuacji kryzysowej tym dobitniej widać znaczenie, jakie ma rodzina w społeczeństwie, jak również w samym Kościele (Kamiński 2010, 5-6). Znaczenie to podniósł jeszcze Sobór Watykański II, dostrzegając związek między szczęściem osoby i zbiorowości a funkcjonowaniem rodziny (Sobór Watykański II 1965, 47). Podstawą rodziny, jak już powiedziano, jest małżeństwo.

Ryszard Kamiński wymienia takie wymiary duszpasterstwa rodziny, jak: obrona życia ludzkiego, przygotowanie do małżeństwa i życia w rodzinie, opieka nad młodymi małżeństwami, wsparcie w chrześcijańskim wychowaniu dzieci, poradnictwo rodzinne, organizowanie rekolekcji, warsztatów tema-

tycznych itp. kierowanych do małżeństw i rodzin oraz pomoc rodzinom w sytuacjach trudnych i kryzysowych (Kamiński 2010, 14-19).

Jedną z ważnych i rozwijających się form wsparcia małżeństwa i rodziny w ramach działalności duszpasterskiej Kościoła jest tworzenie zrzeczeń rodzin oraz opieka nad nimi (Śmigiel 2010, 65 i n.). Jak zauważa Śmigiel, mimo że rodziny same tworzą już Kościół domowy, to pełniej rozwijają się, funkcjonując we wspólnocie innych rodzin chrześcijańskich, które są dla nich punktem odniesienia i znaczącym wsparciem (Śmigiel 2010, 67). Coraz częściej zrzeczenia rodzin katolickich powstają z inicjatywy zaangażowanych przedstawicieli laikat (Śmigiel 2010), co pokazuje stopniowy proces upodmiotawiania rodzin w ramach duszpasterstwa i łączy się z ich działalnością apostołską, m.in. na rzecz innych rodzin i narzeczonych (Kamiński 2010, 13). Dążenie do większego upodmiotowienia małżonków i rodzin w duszpasterstwie przekłada się natomiast na docenienie znaczenia rodziny w Kościele oraz w społeczeństwie i ma to znaczenie umacniać. Jak pisze Kamiński, „Aktywizacja apostołska rodzin ma umacniać świadomość członków rodziny, że są oni odpowiedzialni za swoją rodzinę, za przyszłość Kościoła i społeczeństwa” (Kamiński 2010, 13). Przejawem tego rodzaju aktywizacji jest między innymi działalność stowarzyszenia Spotkania Małżeńskie.

Komunikacja interpersonalna i dialog w małżeństwie

Zarówno w małżeństwie, jak i w rodzinie, komunikacja międzyludzka jest niezwykle istotna i decyduje o jakości relacji. W wąskim rozumieniu komunikacja interpersonalna to przekaz informacji, podczas gdy w szerokim odnosi się ona nie tylko do przekazywanych wiadomości, ale też do wymiany emocji i doświadczeń, jest podstawą wspólnego działania oraz budowania relacji. Jak pisze Stefan Frydrychowicz, „nadawca przekazuje również swój ładunek emocjonalny – zarówno do przekazywanych treści, jak i do odbiorcy. Komunikacja służy również wymianie doświadczeń i wspólnemu działaniu, a w jej trakcie cały czas jest definiowana i redefiniowana relacja między nadawcą a odbiorcą” (Frydrychowicz 1999, 104).

W przypadku małżeństwa ta wymiana emocji i doświadczeń wydaje się szczególnie znacząca, dochodzi do tego przekaz potrzeb, planów i innych ważnych dla związku spraw. Jakość komunikacji między małżonkami przekłada się na jakość ich relacji. Im lepsza komunikacja, tym większe zadowolenie ze związku i pełniejsza więź emocjonalna, zaufanie i sympatia (Ryś 2004, 57), przy czym – za Barbarą Harwas-Napierałą – dobrą komunikację w małżeństwie możemy łączyć z „jasnością przekazu, który polega na precyzyjnym, jednoznacznym i zrozumiałym dla rozmówcy wyrażaniu swoich myśli w for-

mie werbalnej i pozawerbalnej, wzajemną otwartością dotyczącą przeżywanego uczuć, dojrzałości osobową i odpowiedzialnością partnerów” (Harwas-Napierała 2006, 62).

Biorąc pod uwagę stosunki między rozmówcami, możemy wyróżnić dwa podstawowe style komunikacji interpersonalnej, a mianowicie partnerski i niepartnerski² (Harwas-Napierała 2006, 27-28). Podczas gdy w tym pierwszym własne oczekiwania i potrzeby są traktowane jako równie znaczące co potrzeby drugiej osoby, to w stylu niepartnerskim potrzeby rozmówcy i własne są traktowane różnie, nierówno, a jedna z osób występuje z pozycji wyższości, kierując rozmową i narzucając jej charakter. Styl niepartnerski przyczynia się do braku satysfakcji z kontaktu z małżonkiem z powodu utrudnionej ekspresji emocji i doświadczeń (Harwas-Napierała 2006). Łączy się to najczęściej z brakiem zaangażowania w związek oraz brakiem akceptacji partnera. Jedynie w przypadku korzystania z partnerskiego stylu małżonkowie mogą być otwarci na wyrażane wzajemnie komunikaty, emocje i potrzeby, jak również na informacje zwrotne, co jest źródłem pełnej komunikacji i przejawem akceptacji drugiej osoby (Każmierczak i Płopa 2008, 29-30).

Komunikacja między małżonkami prowadzona z zachowaniem stylu partnerskiego nazywana bywa również dialogiem małżeńskim, który możemy zdefiniować jako „proces dwukierunkowy, odbywający się między mężem i żoną, jako jego równouprawnionymi partnerami” (Biel 2016, 43). W ramach dialogu małżonkowie dążą do porozumienia, starając się zrozumieć racje drugiej strony. Jak pisze Sylwia Biel, „Współmałżonkowie przekazują swoje reakcje, informacje przy jednoczesnym staraniu się o zrozumienie racji i argumentów partnera, szukaniu z nim porozumienia i ustaleniu satysfakcjonującego oboje rozwiązania problemu, będącego przedmiotem sporu” (Biel 2016, 43). Autorka podkreśla wielopłaszczyznowość dialogu, w ramach którego integrowane są słowa, myśli, uczucia i działania małżonków (Biel 2016, por. Tarnowski 2003).

Celem tak rozumianego dialogu jest lepsze rozumienie się małżonków i pogłębienie relacji między nimi, a w efekcie też podejmowanie wspólnych działań. Jako najważniejsze cechy dialogu możemy wymienić: szacunek do rozmówcy i jego autonomii, wzajemność komunikacji, odejście od stereotypizacji, założenie dobrej woli oraz szczerłość i autentyczność (Piotrowski 2014, 31). Jest to bliskie ujęciu Jana Pawła II, który również odnosi dialog do funkcjonowania w małżeństwie, podkreślając przy tym potrzebę autentyczności partnerów, przyjęcia postawy szacunku oraz zachowania sprawiedliwości i uczciwości w relacji. Papież traktuje dialog także jako drogę rozwiązywania konfliktów między małżonkami, wskazując na potrzebę gotowości do kompro-

---

² Warto zaznaczyć, że style te opisują dwa skrajne bieguny, między którymi możliwe jest szerokie spektrum zachowań pośrednich.

misu i otwartości na argumenty drugiej strony (Skorowski 2003, 105). Henryk Skorowski dialog w myśli społecznej papieża określa następująco: „Dialog w ujęciu Jana Pawła II to sposób komunikacji międzyludzkiej, w której podmioty – bądź to pojedyncze, bądź zbiorowe – dążą w szczególny sposób przez słowo do wzajemnego zrozumienia, zbliżenia się i współdziałania” (Skorowski 2003, 105). Aby zaistniał dialog małżeński – jak zauważa papież – niezbędne jest spotkanie i nawiązanie kontaktu oraz wspólny wysiłek obu stron (Skorowski 2003). Natomiast w adhortacji apostolskiej papieża Franciszka *Amoris laetitia* czytamy, że „Dialog jest sposobem uprzywilejowanym i niezbędnym, by żyć, rozwijać i wyrażać miłość w małżeństwie i życiu rodzinnym. Wymaga on jednak długiej i mozolnej praktyki” (Franciszek 2016, 136). Wspieranie tego rodzaju wspólnych wysiłków małżonków – trudnej praktyki prowadzenia dialogu – jest wpisane w idee Spotkań Małżeńskich.

Spotkania Małżeńskie jako ruch rekolekcyjny i stowarzyszenie katolickie

Jak można przeczytać na stronie internetowej Spotkań Małżeńskich, są one „założonym w Polsce międzynarodowym ruchem, mającym na celu promowanie dialogu jako drogi duchowej przede wszystkim w małżeństwie i wśród par przygotowujących się do małżeństwa, ale także jako drogi osobistego życia wewnętrznego oraz sposobu funkcjonowania w świecie”³. Jego założycielami są małżonkowie Irena i Jerzy Grzybowski, którzy na początku lat 80. rozwinęli idee kanadyjskiego ruchu Marriage Encounter, przywiezione do Polski pod koniec lat 70. Obecnie katolickie Spotkania Małżeńskie są międzynarodowym stowarzyszeniem wiernych, które zostało uznane Dekretem Papieskiej Rady ds. Świeckich (2009)⁴.

Spotkania Małżeńskie zostały założone jako ruch rekolekcyjny i jako taki oferują rekolekcje kierowane przede wszystkim do małżeństw, jak również do par w narzeczeństwie. Zamknięte spotkania rekolekcyjne prowadzone są przez pary małżeńskie (animatorów) wspieranych przez kapłana. Założyciele Spotkań Małżeńskich podkreślają sakramentalny wymiar małżeństwa. Rekolekcje i inne działania formacyjne kierowane do małżonków umożliwiają jego pełniejsze przeżywanie poprzez świadome rozwijanie dialogu małżeńskiego, który służy lepszemu poznaniu i rozumieniu się oraz pogłębianiu miłości i jedności w związku.

---

³ Strona internetowa Spotkań Małżeńskich. Dostęp: 20.09.2022. <https://spotkaniamalzenskie.pl/czym-sa-spotkania-malzenskie/czym-sa-spotkania-malzenskie>.

⁴ Strona internetowa Spotkań Małżeńskich. Dostęp: 20.09.2022. <https://spotkaniamalzenskie.pl>.

Spotkania Małżeńskie mają na celu przeżycie sakramentalnego wymiaru związku. Dokonuje się to poprzez proponowanie małżeństwom takiej formy dialogu, która z jednej strony pozwoli mężowi i żonie głębiej poznać się nawzajem, z drugiej zaś – w przypadku nieporozumień – pomoże rozwiązywać konflikty między małżonkami. Tym samym pogłębia się ich jedność. Poprzez dialog, a w ślad za nim poprzez decyzje i postawy małżonków realizuje się w ich życiu przykazanie miłości⁵.

Dialog małżeński stanowiący podstawę duchowości Spotkań Małżeńskich opiera się na czterech podstawowych zasadach, a mianowicie – jak to ujmują Irena i Jerzy Grzybowski (2015, 9) w opracowaniu dla animatorów – „pierwszeństwie słuchania nad mówieniem, dzielenia nad dyskutowaniem, rozumienia przed ocenianiem, a nade wszystko przebaczenia”.

Główną formę działań w ramach Spotkań Małżeńskich stanowią dwudniowe (weekendowe) spotkania rekolekcyjne, kierowane do małżeństw. Podczas weekendu rekolekcyjnego małżonkowie zapoznają się z podstawami psychologii komunikacji oraz zasadami dialogu małżeńskiego, do którego prowadzenia są zaproszeni również w swojej domowej codzienności po powrocie z rekolekcji. Stowarzyszenie oferuje poza tym możliwość uczestnictwa we wspólnocie, tworzonej przez małżeństwa animatorów i posługujących podczas rekolekcji kapłanów, jak również małżonków kontynuujących formację w ramach innych form rekolekcyjnych oraz spotkań w małych grupach. Założyciele ruchu traktują Spotkania Małżeńskie jako formę pracy duszpasterskiej pośród rodzin (Grzybowska i Grzybowski 2015, 9).

Prezentacja wyników badań własnych

Poniżej przedstawione zostaną wyniki badań jakościowych przeprowadzonych pośród animatorów zaangażowanych w Spotkaniach Małżeńskich⁶. Sformułowano następujący problem badawczy: W jaki sposób Spotkania Małżeńskie mogą stanowić drogę rozwoju małżonków, zarówno samych animatorów, jak również osób uczestniczących w spotkaniach rekolekcyjnych? Ujęcie jakościowe pozwoliło na poznanie perspektywy animatorów jako odpowiedzialnych za formację uczestników rekolekcji, jak również biorących udział

⁵ Strona internetowa Spotkań Małżeńskich. Dostęp: 20.09.2022. <https://spotkaniamalzenskie.pl/czym-sa-spotkania-malzenskie>.

⁶ Tekst powstał na podstawie wyników badań przeprowadzonych na potrzeby pracy magisterskiej: Anna Kochan. 2021. *Kryzys małżeński i sposoby jego przezwyciężania z perspektywy animatorów Spotkań Małżeńskich – na podstawie badań własnych* [niepublikowana praca magisterska]. Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. W tym artykule podjęto jeden z wątków, który nie został szerzej przeanalizowany w pracy.

w formacji Spotkań Małżeńskich kierowanej do osób pracujących z małżonkami (spotkaniach w małych grupach, rekolekcjach, warsztatach, przygotowujących materiały formacyjne). Trzeba zaznaczyć, że są to małżeństwa, które – zanim podjęły się animacji spotkań rekolekcyjnych, same korzystały z rekolekcji i spotkań w małych grupach⁷. W badaniach wzięło udział siedem małżeństw (14 osób) z różnym stażem małżeńskim oraz animatorskim, przy czym za kryterium doboru próby przyjęto staż małżeński powyżej pięciu lat oraz staż animatorski powyżej dwóch lat, co pozwoliło na dotarcie do osób z pewnym doświadczeniem zarówno w życiu w małżeństwie, jak również w pracy na rzecz innych małżonków w stowarzyszeniu. Badana grupa cechowała się dużym zróżnicowaniem, odzwierciedlającym zróżnicowanie środowiska animatorów Spotkań Małżeńskich⁸. Wykorzystano otwarty wywiad pogłębiony. Badania przeprowadzono w czerwcu i lipcu 2021 roku.

Na podstawie wypowiedzi badanych można stwierdzić, że praca animatorów na rzecz innych małżeństw niewątpliwie daje poczucie sensu i satysfakcji, jednak wymaga dużo czasu i zaangażowania. Mimo to małżonkowie uczestniczący w badaniach – wskazując jednocześnie na pewne trudności i ograniczenia – prawie jednogłośnie chcą tę pracę możliwie długo kontynuować, dostrzegając szereg korzyści, które zaangażowanie oraz trwanie we wspólnocie przy Spotkaniach Małżeńskich przynosi ich małżeństwu. Rozmówcy wskazywali na takie swoje motywacje, jak pragnienie budowania bliższych relacji z małżonkiem [W1K], posiadanie grupy wsparcia [W2M, W10M], poczucie misji i sensu tego typu działań [W7K, W8M, W12M] czy też chęć pomocy innym małżeństwom [W3K, W6M, W7K, W8M, W11K, W13K, W14M].

Badani animatorzy zostali poproszeni o podjęcie się próby zdefiniowania małżeństwa. Przy analizie ich wypowiedzi pojawia się pytanie, na ile czerpią z nauki Kościoła. Należy podkreślić, że rozumienie małżeństwa oraz postawa względem niego przekazywane są przez prowadzących rekolekcje dalej ich uczestnikom. Badani zaproponowali w trakcie wywiadów „definicje”, które mieszczą w sobie zarówno elementy socjologicznego, jak też psychologicznego oraz teologicznego rozumienia małżeństwa, przy czym kontekst nauczania Kościoła okazał się dla nich niezwykle istotny. W opiniach animatorów małżeństwo – najogólniej mówiąc – to: „związek dwóch osób, mężczyzny i kobiety, którzy stanowią jedność w tych trzech wymiarach: duchowym, fi-

---

⁷ Będąc animatorami, sami również uczestniczą w spotkaniach małych grup, które są częścią ich formacji jako animatorów.

⁸ Wiek osób uczestniczących w badaniu oscylował od 28 do 70 lat. Wszyscy mieli wykształcenie wyższe, w większości pochodzili z dużych miast (powyżej 500 tys. mieszkańców). Staż małżeński oscylował natomiast od 5 do 43 lat. Ze względu na możliwość zidentyfikowania badanych animatorów po informacjach metryczkowych w artykule nie jest udostępniana tabela z zestawieniem szczegółowych danych.

zycznym, umysłowym” [W1K]⁹, „związek dwóch osób” [W1K], „związek na całe życie” [W3K], „wspólna droga, wędrówka ku Bogu” [W5K], „wspólnota ludzi” [W7K], [W9K], „dzielenie się sobą” [W4M], „długoterminowy projekt” [W8M], „droga wsparcia” [W10M], „droga, decyzja, powołanie, szczęście, rozwój” [W11K], „sakrament, przymierze, wzajemne obdarowywanie się, przestrzeń do poczęcia i wychowania dzieci, rodzina” [W13K], „najważniejszą sprawą/wydarzeniem w życiu” [W14M], ale też „wyzwanie, wymaganie” [W14M]. Warto zwrócić uwagę na powtarzające się deklarowane podejście badanych do małżeństwa podkreślające jego procesualność oraz rozwój małżonków w wyniku wzajemnej relacji, jak też wymiar wspólnotowy tego związku, polegający m.in. na udzielaniu sobie wzajemnego wsparcia. Jak szerzej mówi o tym jedna z badanych osób, „małżeństwo to takie życie razem, to taka wspólnota ludzi, którzy chcą ze sobą dzielić wszystko [...], mogą zawsze na sobie polegać, są najlepszymi przyjaciółmi [...]. Odkąd weszłam w związek małżeński, czuję, że nigdy z niczym nie jestem sama” [W7K].

Autorzy wielu wypowiedzi wskazują na sakramentalność małżeństwa i związany z tym wymiar łaski Bożej. Zdaniem jednej z kobiet uczestniczących w badaniu, „małżeństwo jest, po pierwsze, sakramentem, po drugie, przymierzem z Panem Bogiem, ale też przymierzem nas dwojga. Jest darem Pana Boga dla nas, wzajemnym obdarowywaniem się z mężem dobrem i miłością” [W13K]. Inna rozmówczyni, o dużym stażu małżeńskim, podkreśla współdziałanie z sakramentalną łaską: „małżeństwo jest sakramentem, w którym zapraszamy Boga do tej wędrówki. Ważna jest nie tylko ta wspólna droga, blisko siebie do Boga, ale jak gdyby umocnienie łaską, które mamy dzięki sakramentalności naszego małżeństwa” [W5K]. W wypowiedziach pojawia się też wątek posiadania dzieci, co jest traktowane jako dopełnienie małżeństwa i jego cel, równie istotny z perspektywy nauczania Kościoła.

Wszyscy badani wspominali o znaczeniu dialogu małżeńskiego – zarówno odnosząc się do codziennego funkcjonowania swojego małżeństwa, jak też do efektów, jakie poznanie zasad komunikacji przekazywanych na rekolekcjach Spotkań Małżeńskich miało dla ich uczestników. Odpowiednio prowadzona komunikacja między małżonkami ułatwia poradzenie sobie z sytuacjami konfliktowymi. Jak mówi jeden z animatorów, „Dialog sprawił, że jest bez porównania lepiej niż przed Spotkaniami Małżeńskimi, bo wcześniej potrafiliśmy się wydzierać na siebie i wyrzucać jedno drugiemu” [W2M]. Rozmówczyni z dłuższym stażem małżeńskim dopowiada w związku z tym: „To przegadanie jest bardzo cenne, bo pomaga nam sytuację ocenić szybciej i nie trwać w jakichś zapiekłych, niedopowiedzianych sprawach” [W5K].

---

⁹ W oznacza wywiad, 1 – numer porządkowy wywiadu, K/M – płeć badanego, kolejne dwa numery, począwszy od cyfry nieparzystej, odnoszą się do osób z jednego małżeństwa.

Dialog małżeński jako narzędzie usprawniające małżeńską komunikację i budujące relację traktowany jest wręcz jako dar, otrzymany czy to od Spotkań Małżeńskich, czy też od samego Boga: „Dialog i zasady w naszym przypadku już dawno wyszły poza nasze małżeństwo. To jest całe nasze życie. Jestem Panu Bogu wdzięczny, że poznaliśmy zasady dialogu” [W14M]; „Zasady dialogu to wielki dar, jaki otrzymałem od Spotkań Małżeńskich” [W4M].

Z reguły badani wskazują na jedną z zasad, która okazała się szczególnie ważna w ich małżeństwie. Dla części z nich jest to pierwszeństwo słuchania nad mówieniem [W3K, W6M, W7K, W8M, W10M, W11K, W14M]. Jeden rozmówców opisuje tę zasadę w następujący sposób, czyniąc ją niejako podstawą dialogu: „Ten dialog zaczyna się od słuchania, to jest kapitalna, cudowna umiejętność spotkań z innymi ludźmi. Dawanie przestrzeni do tego, by ktoś się wypowiedział, nieprzerywania” [W14M]. Taką kluczową z perspektywy małżonków zasadą może też być zachęta do przebaczenia [W7K, W8M, W11K, W13K, W14M]. Przebaczenie, zdaniem badanych, pozwala na życie bez niedomówień i nierozwiązanych spraw: „Przebaczenie to u nas bardzo częsty element, nie zostawiamy nierozwiązanych spraw, staramy się przebaczać od razu” [W8M]; „Nauczyłam się tego, żeby nie zostawiać jakichś tam niedomówień, że jak coś jest niewyjaśnione, to próbować to napisać, przeprowadzić dialog, żeby nie odkładać rzeczy, które się będą gdzieś tam gromadzić” [W11K].

Uczestniczący w badaniach animatorzy zgodnie podkreślali, że wprowadzenie zasad dialogu do codziennego życia jest długim procesem, który z jednej strony wymaga wspólnej decyzji małżonków, z drugiej natomiast – stałej, systematycznej pracy. Mimo długoletnich wysiłków naszym rozmówcom ciągle zdarzają się porażki w tym obszarze: „Staram się stosować dialog, ale mi to nie wychodzi. Ciągłe na nowo podejmuję dialog” [W10M]; „Teorię znamy, ale z praktyką borykamy się na co dzień” [W11K]. Pary z dłuższym stażem wskazywały jednak na pewien automatyzm w stosowaniu dialogu, który wydaje się gwarancją sukcesu: „My żyjemy dialogiem absolutnie na co dzień, w każdej chwili [...]. Nie mamy formalnej instytucji dialogu, tylko te cztery zasady dialogu przeplatają nasze życie” [W14M]; „Od pierwszego weekendu wisi u nas w kuchni kartka z zasadami dialogu. W tej chwili nawet jej nie zauważam, bo mam to w sobie” [W4M].

Animatorzy, nawet ci z niedużym stażem, świadomi są procesualnego charakteru małżeństwa. Jedna z rozmówczyń mówi o tym wprost, analizując swoje doświadczenie wyniesione z pracy w ramach Spotkań Małżeńskich: „Myślę, że największa taka moja wiedza czy mądrość to jest to, że małżeństwo staje się, czyli my zawieramy sakrament, ale tak naprawdę nasze małżeństwo staje się, czyli jest w procesie” [W13K]. Małżonkowie wskazują w swoich wypowiedziach na kolejne fazy, przez które przechodził czy też będzie jeszcze

przechodzić ich związek, na przeplatające się okresy rozwoju i kryzysu, który bywa punktem wyjścia do rozwoju: „Rozpoczynając pracę animatora, wiedziałam, czym jest małżeństwo, że przyjdą kryzysy, że to jest zawsze, że na pewno całe życie nie będzie takie sielankowe, że jest etap zakochania, później dojrzałości w związku, potem pewien rodzaj stagnacji, że człowiek przeżywa różne etapy” [W7K]. Zarówno same rekolekcje, jak też trwanie we wspólnocie przy Spotkaniach Małżeńskich, pozwala wielu z tych kryzysów jednak uniknąć, co zgodnie dostrzegają badani.

Rozwój w małżeństwie i poprzez małżeństwo następuje stopniowo, wymaga dużo wysiłku ze strony obojga małżonków, jak również wsparcia z zewnątrz. Takiego wsparcia udziela wspólnota Spotkań Małżeńskich w ramach małych grup czy też warsztatów dla animatorów i innych działań o charakterze formacyjnym. Niezwykle istotne okazują się wszelkie kontakty między małżeństwami, dzielenie się swoimi doświadczeniami, jak również perspektywa wnoszona przez kapłana, towarzyszącego małżeństwom w trakcie spotkań. Jedna z animatorek z długim stażem wypowiada się właśnie na ten temat, analizując kolejne etapy rozwoju: „To odbywało się etapami, najpierw przyglądaliśmy się swojemu małżeństwu pod kierunkiem tych, którzy nas prowadzili i uczyli [...]. Były warsztaty, spotkania animatorów, uczyliśmy się od starszych od nas małżeństw, wspólne rozmowy, spotkania. Bardzo pożyteczny był czas, jaki spędzaliśmy indywidualnie z poszczególnymi małżeństwami i kapłanami, przygotowując się do kolejnych weekendów” [W5K]. Wypowiedź ta dobrze pokazuje, w jaki sposób Spotkania Małżeńskie mogą być dla małżeństw wsparciem w ich rozwoju. Co ciekawe, to wsparcie jest tym większe, im większe jest też samo zaangażowanie małżeństwa w pracę na rzecz innych.

Podsumowanie

Dzięki Spotkaniom Małżeńskim pary zdobywają nową wiedzę, zwłaszcza z zakresu podstaw komunikacji i budowania relacji, jak również narzędzia, które pozwalają im tę wiedzę stosować w codziennym życiu. Mają też wgląd w doświadczenia innych małżeństw, do których odnosi się kapłan, wskazując na perspektywę nauki Kościoła. Udział we wspólnocie pozwala dodatkowo na dzielenie się swoimi doświadczeniami oraz korzystanie ze wsparcia innych małżonków, m.in. w sytuacji kryzysu. Poza wymiarem poznawczym rozwój dotyczy obszaru emocjonalnego, społecznego i duchowego małżonków. Polega też na budowaniu pełniejszej relacji małżeńskiej, opartej na partnerskich stosunkach i zaufaniu oraz na poszanowaniu siebie nawzajem w swej różnorodności. Nabyte w toku formacji w ramach Spotkań Małżeńskich umiejętności z zakresu komunikacji interpersonalnej małżonkowie mogą wykorzy-

stywać również w innych sferach swojego życia, jak chociażby w kontakcie z dziećmi czy też w pracy. Dialog podnosi poziom refleksyjności małżonków, prowadząc ich drogą do pełniejszego rozwoju jako osoby zgodnie z założeniami chrześcijańskiego personalizmu.

Spotkania Małżeńskie poprzez prowadzone działania oraz propozycję formacyjną wnoszą do duszpasterstwa małżeństw wymiar nowoczesnej wiedzy i praktyki z zakresu psychologii komunikacji, ujmowanej w odniesieniu do sakramentalnego wymiaru związku między małżonkami. Ich duża efektywność we wspieraniu małżeństw, w tym par w kryzysie, może wynikać z tego, że rekolekcje prowadzone są przez inne, bardziej doświadczone małżeństwa, w ścisłym kontakcie z przygotowanym odpowiednio kapłanem. Tego typu spotkania rekolekcyjne o charakterze warsztatowym, niekoniecznie w ramach Spotkań Małżeńskich, z uwzględnieniem podstawowej wiedzy z zakresu komunikacji między małżonkami, warto by zaproponować jako stały element duszpasterstwa małżeństw katolickich. Dla podtrzymania owoców rekolekcji w codziennym życiu niezwykle ważna wydaje się przynależność małżeństw do wspólnoty właśnie o charakterze małżeńskim, w której możliwa jest wymiana doświadczeń i udzielanie sobie wzajemnego wsparcia.

Znacząca rola małżonków animatorów w działaniach prowadzonych w ramach Spotkań Małżeńskich odzwierciedla przywołane wcześniej rosnące znaczenie laikatu w duszpasterstwie małżeństw. Badania pokazały, jakie efekty tego typu zaangażowanie może przynosić – zarówno dla samych małżonków i ich rodziny, jak też innych członków wspólnoty Kościoła, jakimi są uczestnicy rekolekcji.

Nie sposób przeoczyć znaczenia, jakie w życie samych badanych animatorów wnosi wymiar pracy na rzecz innych małżeństw. Warto podjąć dalsze badania na ten temat. Jednak już teraz należy stwierdzić, że taka forma zaangażowania w Kościele, jednocząca małżonków i dająca im poczucie misji i spełnienia również poza domem rodzinnym, pozwala na stałą formację, rozwój osobowy i duchowy małżonków oraz małżeństwa jako ich wspólnoty. Jest to szczególnie znaczące w przypadku par z dłuższym stażem, na etapie wychodzenia dzieci z domu, kiedy to czasu na działania poza rodziną jest nieco więcej, a wspólne przestrzenie działania wydają się niezwykle potrzebne i jednoczące.

Jak pokazały badania, Spotkania Małżeńskie dają małżeństwu skuteczne narzędzia, umożliwiające ich rozwój. Rozwój ten dotyczy małżonków jako osób oraz małżeństwa jako wspólnoty dwojga kochających się ludzi. Ma charakter wielowymiarowy. Dostrzegamy go zwłaszcza w przypadku samych animatorów ze względu na ich znaczny i systematyczny wysiłek włożony w pracę nad swoim małżeństwem oraz drogę formacyjną i trwanie we wspólnocie. Jednak zgodnie z wypowiedziami badanych to doświadczenie rozwoju

dotyczy również uczestników spotkań rekolekcyjnych, a jest pogłębione, jeżeli para kontynuuje dialog małżeński i formację, uczestnicząc w spotkaniach małych grup.

Warto podkreślić, że rozwój małżonków i ich związku wspierany przez Spotkania Małżeńskie następuje w dużej mierze na drodze małżeńskiego dialogu i poprzez ten dialog – dialog, który prowadzi do spotkania z drugim człowiekiem w miłości, umożliwia budowanie więzi i pielęgnowanie miłości i jedności małżeńskiej opartej na relacji z Bogiem (por. Grzybowski 2013, 8-9). W takim rozumieniu Spotkania Małżeńskie stają się drogą rozwoju dla samych małżonków i małżeństwa jako wspólnoty.

Wyniki badań oraz wnioski z nich wypływające mogą być podstawą do sformułowania kilku istotnych rekomendacji dla prowadzenia przez Kościół duszpasterstwa małżeństw i rodzin. Niezwykle istotne jest, aby w duszpasterstwo zaangażowani byli nie tylko kapłani, ale również doświadczone stażem i wiekiem małżeństwa, które będą mogły dzielić się swoimi doświadczeniami ze wspólnego życia, wiedzą i przemyśleniami. Dobre owoce przynosi połączenie w prowadzeniu małżeństw przez Kościół elementów formacji duchowej z przekazem wiedzy z zakresu psychologii małżeństwa i komunikacji oraz pokazywaniem konkretnych narzędzi, które mogą pomóc w codziennym życiu, budowaniu relacji i komunikowaniu się. Podstawowym narzędziem, które możemy „zapożyczać” ze Spotkań Małżeńskich, jest właśnie dialog małżeński wraz z jego naczelnymi dla ruchu zasadami, które świetnie sprawdzają się w praktyce życia badanych animatorów. Do wzrostu duchowego, rozwoju małżonków i małżeństwa, niezbędne wydaje się funkcjonowanie we wspólnocie innych par, zatem ważne jest rozwijanie różnego rodzaju wspólnot parafialnych i ponadparafialnych o charakterze małżeńskim, które będą wspierały młodszych i starszych małżonków w korzystaniu z sakramentalnej łaski na ich wspólnej drodze życia. Tak rozumiane duszpasterstwo małżeństw niewątpliwie wspiera również rodzinę, która budowana jest na fundamencie więzi małżeńskiej.

BIBLIOGRAFIA

- Biel, Stanisław. 2016. Komunikacja małżeńska kluczem wychowania do dialogu – sprawozdanie z badań. *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*, 8(29/3), 33-56.
- Franciszek. 2016. *Adhortacja apostołska „Amoris laetitia”*.
- Frydrychowicz, Stefan. 1999. *Proces mówienia*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Grzybowski, Jerzy. 2019. *Dialog jako droga duchowości w małżeństwie i nie tylko*. Warszawa: Wydawnictwo M.
- Grzybowski, Irena i Jerzy. 2015. *Spotkania Małżeńskie. Podręcznik dla prowadzących rekolekcje podstawowe*. Warszawa: Spotkania Małżeńskie.

- Harwas-Napierała, Barbara. 2006. *Komunikacja interpersonalna w rodzinie*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Kamiński, Ryszard. 2010. Troska duszpasterstwa rodzin o małżeństwo i rodzinę. *Roczniki Pastoralno-Katechetyczne*, 2(2), 5-24.
- Katechizm Kościoła katolickiego*. 1994. Warszawa: Wydawnictwo Pallottinum.
- Kaźmierczak, Maria i Mieczysław Plopa. 2008. *Kwestionariusz Komunikacji Małżeńskiej*. Warszawa: Wydawnictwo VIZJA PRESS&IT.
- Kodeks prawa kanonicznego*. 1983. Warszawa: Wydawnictwo Pallottinum.
- Leśniak, Marek. 2003. Małżeństwo. Hasło w: *Encyklopedia nauczania społecznego Jana Pawła II*, red. Andrzej Zwoliński, 275. Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne.
- Liberska, Hanna i Mirosława Matuszewska. 2001. Wybrane psychologiczno-społeczne mechanizmy funkcjonowania małżeństwa. W: *Małżeństwo: męskość, kobiecość, miłość, konflikt*, red. Hanna Liberska i Mirosława Matuszewska, 13-46. Poznań: Wydawnictwo Humaniora.
- Piotrowski, Paweł. 2014. Pseudodiálogo jako (pseudo)komunikacja w pseudowychowaniu. W: *Sytuacje i przestrzenie edukacyjne – nowe propozycje odczytania*, red. Józef Górniewicz, Edyta Borys i Małgorzata Stańczak, 29-42. Olsztyn: Centrum Badań Społecznych UWM.
- Ryś, Maria. 2004. Jakość związku małżeńskiego a poziom bliskości małżonków i sposoby rozwiązywania przez nich konfliktów. *Studia Psychologica*, 5, 57-67.
- Sarmiento, Augusto. 2002. *Małżeństwo chrześcijańskie*. Kraków: Wydawnictwo M.
- Skorowski, Henryk. 2003. Dialog. Hasło w: *Encyklopedia nauczania społecznego Jana Pawła II*, red. Andrzej Zwoliński, 105. Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne.
- Sobczyk, Adam Józef. 2014. Rodzina chrześcijańska w nauczaniu Papieża Franciszka. *Teologia i Moralność*, 2(16), 201-214.
- Sobór Watykański II. 1965. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*.
- Śmigiel, Wiesław. 2010. Zrzeszenia rodzin katolickich w Polsce. *Roczniki Pastoralno-Katechetyczne*, 2(57), 65-75.
- Tarnowski, Janusz. 2003. *Jak wychowywać? W ogniu pytań*. Ząbki: Wydawnictwo Apostolicum.

KATARZYNA STANKIEWICZ – dr nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, magister pedagogiki i filologii polskiej. Obecnie pracuje jako adiunkt na Wydziale Studiów nad Rodziną Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Naukowo zajmuje się pedagogiką rodziny oraz pedagogiką międzykulturową, w tym wsparciem rodziny w sytuacji migracji. Obecnie kieruje projektem badawczym Narodowego Centrum Nauki na temat adaptacji szkolnej uczniów z rodzin migrantów powrotnych.

ANNA KOCHAN – absolwentka Wydziału Studiów nad Rodziną Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, magister nauk o rodzinie. Od ponad 10 lat związana ze Stowarzyszeniem Spotkania Małżeńskie, gdzie jako animator wraz z mężem Robertem podejmuje prace na rzecz innych małżeństw i narzeczonych, prowadząc weekendowe rekolekcje dla małżeństw oraz Wieczory dla Zakochanych, przygotowujące młodych do sakramentu małżeństwa. Swoje zainteresowania naukowe koncentruje wokół problematyki rodziny, małżeństwa oraz kryzysu małżeńskiego.